

II 66459

Г О В О Р

Г. ЛЉУБИШЕ ТРИФУНОВИЋА

НАРОДНОГ ПОСЛАНИКА

држан 3. марта 1932. год. у Народној Скупштини, у
генералној дебати о буџету.

БЕОГРАД 1932.

ШТАМПАРИЈА „МЛАДА СРБИЈА“ УСКОЧКА 4.

Влад. М. Анђелковића Грачаничка 12

Телефон 21-352

Г О В О Р

Г. ЉУБИШЕ ТРИФУНОВИЋА

НАРОДНОГ ПОСЛАНИКА

држан 3. марта 1932. год. у Народној Скупштини, у генералној
дебати о буџету.

(По стенографским белешкама)

Претседник г. Др. Коста Кумануди:
Реч има г. Љубиша Трифуновић, на-
родни посланик.

Љубиша Трифуновић: Господо на-
родни посланици!

Много је већ говорено са овога места о привредној кризи, довољно су и опширно изложени узроци ове велике светске кризе. С тога не мислим да се дуго задржавам на томе питању. Ипак, пошто је та привредна криза у тесној вези са државним буџетом, са могућностима наплате државних прихода, приморан сам, ма и у најкраћим потезима о томе питању да проговорим и ја неколико речи. У главном узроци привредне кризе могу се свести на два. Један, који је чисто психолошког карактера, и други чисто материјалистички. Узрок психолошког карактера састоји се у узајамном неповерењу између народа и држава, које је дошло као последица рата. Тај узрок, господо народни посланици, не може брзо да исчезне. Али је дужност Краљевске владе и наше спољне политике да у споразуму са нашим страним пријатељима настане на томе, да поново завлада поверење међу народима и државама.

Ја мислим, што се наше спољне

политике тиче, да је она у овом питању до сада била на достојној висини, па се надам да ће и од сада у истом таквом положају бити.

Онај други, материјални разлог светске привредне кризе састоји се, господо, у поремећеној равнотежи производње материјалних добара. И он је непосредна последица рата и првих година после рата. Та поремећеност је огромна. Услед тога ми видимо чудне социалне и економске парадоксе. Док се на једној страни у индустријским земљама виде милиони беспослених радника, који гладују, дотле у аграрним земљама аграрни производи, пшеница и друге намирнице продају се у бесцење. Аграрне земље гуще се у својој сопственој производњи. Тај економски и социјални парадокс толико је велики, да се данас поставља питање: Да ли је ова велика криза она, која треба да заврши данашње друштвено уређење засновано на капиталистичком начину производње. То се питање поставља нарочито у другим земљама.

Поред тога, дошао је још и руски *демпинг*, као средство политике бољшевичке Русије, која је тим средством имала за циљ, да привредну кризу погорша, да је искористи у своје

циљеве и створи социалну револуцију у свима земљама. Али, господо, да ли ће ова велика светска криза, заиста, то да значи? Ја мислим да се варају они, који тако мисле. Данашњи друштвени склоп стар је једва стотину година. Ми знамо да је феудални друштвени поредак трајао неколико векова пре него што се истрошио и учинио место новом, данашњем. Капиталистички друштвени систем није тако слаб а, сем тога, ту су и разна сретства, да корегирају оштрине и претераности капитализма. И задружни покрет, и синдикалистички покрет и социално стварање државе ту је, да избегне ту велику катастрофу.

Ја сам ово поменуо, господо посланици, због тога, што се овај фактор у свету од извесног броја људи често узима у обзир. Нарочито је капитал према тим гласовима осетљив. И тај фактор, заиста, и ако озбиљно посматран и рашчлањен није озбиљан, ипак је од великог утицаја на погоршавање привредне кризе. Узајамно поверење међу народима и државама мора се постепено повратити. Питање је времена и питање је нашег настојавања, настојавања свих држава света, да се то узајамно поверење и поколебана равнотежа васпостави, а кад то буде учињено, нестане светске кризе и ми о њој нећемо имати више потребе да говоримо. Али док се то не постигне, јер ми не знамо кад ће се то постићи и кад ће према томе, ова криза престати, дужност је народне Скупштине и Краљевске владе да, у овим тешким данима кризе, предузме потребне мере, да се, што лакше и што сношљивије, ови тешки дани преживе.

На првом месту, оно, што може да учини Народна Скупштина и Краљевска Влада, јесте редукација државног буџета и распоред терета тако, да буду оптерећени више они, који су економски јачи. У погледу редукације буџета, Краљевска влада је већ доста учинила. Према предлогу буџета државни расходи се смањују за 1,810.000.

дин. То је, господо, прилична цифра. Али морам одмах да додам да је цифра значајна у поређењу са предходним буџетом. Али кад се узму у обзир економске моћи народа, ја мислим, да та цифра, у данашњим приликама, и у онима које се даду предвидети није довољно редуцирана. Ја верујем, господо посланици, у високу стручну и општу спрему г. Министра финансија, кога и иначе ценим и поштујем, али се бојим да је г. Министар финансија редуцирајући буџет и ослањајући се само на статистичке податке и на извештаје својих референата ипак оставио државни буџет, државне приходе, већим него што би они стварно могли да буду према економској моћи народа. Ми смо чули из експозеа г. Министра финансија да су државни приходи за првих 9 месеци прошле године знатно подбацили. Познавајући економске прилике данас у народу и видећи унапред перспективе идуће године, ми смо уверени да приходи у идућој години могу бити само слабији, ни у ком случају јачи. У приватном газдовању, господо народни посланици, сви ми одређујемо своје расходе према својим приходима, јер су приватни приходи релативно утврђени. У државном газдовању, по начелу науке о финансијама, ради се обратно. Држава најпре утврђује своје нужне неопходне расходе. То се тако ради, јер се сматра, у науци о финансијама, да су државни приходи релативно геограничени. Господо, ја признајем тачност овога начела науке о финансијама. Ово је тачно али за *нормалне прилике*. Ова привредна криза толико је велика да је прилике учинила ненормалним и због тога мислим да се не бисмо огрешили нимало о начело науке о финансијама, ако при израђивању буџета у овако изузетним и тешким приликама поступимо онако како ми у приватном газдовању поступамо, онако како сваки добар домаћин у приватном газдовању поступа, т. ј. да се најпре према податцима који се имају, према статистичким

податцима и према стварном економском стању, утврди *максимум државних прихода*. Ја сам ово поменуо због тога што ми се чини да г. Министар финансија, иако је о овоме факту у неколико водио рачуна, ипак није до краја истрајао. У своме експозеу г. Министар финансија је казао да је буџет рачунски акт, да он није ни поезија ни прича, што је тачно, већ да је рачунски акт који мора да региструје стање државне администрације буџета који му предходи.

Несумњиво је тачно, господо, да буџет који долази мора бити у директној вези са претходним буџетом, али је тачно и ово, да је буџет у исто време, и *акт предвиђања*; да он мора, према томе, водити рачуна о економским моћима народа, у оном моменту кад се прави, као и о економским моћима народа које ће бити у оно време када буџет буде дошао до примене.

Предлог буџета подељен је, као и ранији буџети, на два дела: *буџет опште Државне администрације* и *буџет Државних привредних предузећа*. Та је подела потребна, да би смо добили што *приближнију* слику правог фискалног оптерећења. И г. Министар финансија, излажући нам буџет на један веома јасан и лако разумљив начин, објаснио нам је цео буџет. Право фискално оптерећење, по речима г. Министра финансија, огледало би се само у оном делу буџета који говори о буџетима опште државне администрације. Онај други део буџета, који се односи на државна привредна предузећа, не би био, у ствари, право фискално оптерећење. Господо, и ово је тачно само упола, јер и буџет државних привредних предузећа садржи донекле, једним делом, и фискална оптерећења. Довољно је поменути само монополе, па да се види да у оној цени по којој ми купујемо монополске производе не добијамо у ствари праву протувредност, већ се у тој цени садржи и једно фискално оптерећење. Па

тако је, господо, само у мањој мери, и са железницама. Кад плаћамо карту за возњу, није тачно да смо платили само услугу коју нам држава чини превозом, јер цену и оним монополским производима и цену железничкој карти одређује држава сама. А ми знамо, да су железнице код нас после Швајцарске, најскупље. Према томе, свакако да би цена могла бити мања. Констатујући да је само буџет опште државне администрације право фискално оптерећење, г. Министар финансија је извео закључак да је фискално оптерећење нашег народа ипак врло високо. Ако се дода и ово: да и привредна предузећа државна садрже један део фискалног оптерећења, онда је фискално оптерећење народа још много веће. С тога је баш било потребно, да предлог овогодишњег буџета буде нешто мањи.

Господо, поред општих узрока светске привредне кризе, има и извесних домаћих, који привредну кризу појачавају. Ту, на том пољу, Краљевска Влада и Народна Скупштина могу много учинити. Ја ћу да поменем само два факта, која су у прошлој години привредну кризу, која нам је дошла са стране, у знатној мери погоршала. То је био *закон о Народној Банци* и, као последица истога, отказивање кредита банкама и трговцима. Они нису били у стању, због тога, да купују земаљске производе и сељак, према томе, није имао коме да их прода. Други један домаћи узрок то је *стабилизација нашег новца*, изведена у незгодно време, када није могла да се предвиди ова привредна криза. Истина је, господо, да без једног сталног, утврђеног и сигурног мерила вредности, као што је рекао г. Министар финансија, нема сигурности ни за приватне, ни за јавне финансије. Али је не сумњиво тачно и ово. Количина новца која се данас налази код нас у оптицају, није довољна за данашње привредне прилике. Пет милијарди, које се данас налазе у оптицају, нису довољне баш за данашње стегнуте

економске прилике. Кад је просперитет, када послови иду добро, промет добара је већи, па и циркулација новца бржа. Новац онда брзо прелази из руке у руку и мање може да се осети оскудица новца. Данас када је промет много слабији, услед привредне кризе, циркулација новца је, тако рећи, застала. Сем тога, рђав обичај код великог дела нашег света: да своје уштеђевине држи у сефовима, приватним касама, или у сламњачама учинио је да један велики део тог новца, који треба да буде у оптицају, буде затворен. Улози код банака за последњих неколико месеци знатно су смањени, али су зато сефови по тим истим банкама, који су годинама стајали празни, издати у закуп. Ја мислим, господо, да се г. Министар финансија и Краљевска влада не би ни мало огрешили о начело стабилности народног новца, ако би се број новчаница у оптицају повећао са једном извесном, одређеном разумном количином. (Одобравање). Та повећана количина новца у оптицају покренула би, размрдала би и онај новац, који лежи тезауриран у сефовима, касама и сламњачама. То не би била инфлација, јер, пре свега, то повећање се чини у једној одређеној и разумној количини; а, сем тога и Народна банка за ту повећану количину има већ довољно покрића.

Пићање трошарине на вино и ракију, господо народни посланици, нарочито је било важно у овој буџетској дискусији. Ја вас молим, господо, да све нас који ово питање покрећемо, не сматрате да ово питање покрећемо из неких демагошких, изборних разлога. Оно је за нас, за наше вођарске крајеве, толико важно, да ми морамо у овој буџетској дебати, ма да ћемо кроз неколико дана имати да о томе говоримо приликом предлога о измени закона о трошарини, да морамо и овом приликом нарочито проговорити. Ја правим овај увод с тога што сам чуо од неке господе посланика у приватноме разговору: па зашто ви томе питању

толико важности поклањате. То није велика ствар. Ту су у питању свега 90 милиона динара. Не само велике трошаринске таксе него и начин наплате у нашем народу јако су омрзнути. Систем финансиских контрола са многобројном зеленом војском финансија јако су омрзнути у нашем народу, а нарочито у оном делу где тај систем није постојао раније. Кад је трошарина уведена објаснило се, јер се стварно тада тако и мислило, да ће она пасти на *попивошача*: ко пије тај нека и плаћа. То би, господо, било правично кад би тако било. Формално тако изгледа да јесте, али у ствари трошарину плаћа сељак произвођач, и то на овај начин. Народни посланик г. Метикош у своме говору изнео је цифре о потрошњи алкохолних пића. Тако се у 1930. години попило алкохолних пића за 8 милијарди динара, а у 1931. години нешто више од 5 милијарди. Трошарине на вино и ракију у 1931. години наплаћено је свега 90 милиона динара. Према томе изгледало би да тај терет према 5 милијарди није велики. Али баш у објашњењу ових цифара лежи тежиште целог питања. Кад је попивно пиће за 5 милијарди а наплаћено трошарине свега 90 милиона динара на вино и ракију, онда шта је са оном другом сумом. Ту баш долазимо на оно главно, на оно болно питање о трошарини. Шпиритус вештачки направљен од кукуруза или кромпира успешно конкурише природној ракији и у томе, господо, лежи тежиште целога питања. И ако је г. Министар финансија поднео предлог о измени закона о тошарини, ипак се ово питање односа између ракије и шпиритуса не решава. Јер се тим пројектом у исто време и у истој сразмери смањује и трошарина на шпиритус као и трошарина на ракију. Г. Министар финансија се на тај начин само лишава једнога прихода од 30 и неколико милиона динара, али се питање ни мало не решава. Пошто ће тај предлог закона бити ускоро на дневном реду, то

ћемо о томе питању тада опширније проговорити.

Сем тога, господо, и питање транспорта, као што су многи предговорници изнели, иде у прилог и потпомаже борбу шпиритуса против ракије. Важан национално економски разлог намеће свакој влади да у овој борби између шпиритуса и ракије буде на страни произвођача ракије. Јер, господо, читави крајеви наше земље засађени су воћњацима, шљивама, и никаква друга култура на томе земљишту не може да успева. Доказано је, да је то земљиште најгорега квалитета. Један од господе посланика добацио је, да шљиву треба прерађивати у пекмез. Господо, познат је факт да наш сељак више воли да прода шљиву у сировом или сувом стању, јер одмах дође до новца који му је неопходно потребан, него да од шљива пече ракију. Али он није у стању да сву количину шљиве која му роди прода у оваквом сировом или сувом стању. Није у стању, јер се толика количина тешко може продати на тржишту. Сем тога, господо, има и таквих врста шљива које нису ни зашто друго него ли само за ракију. Према томе, господо, овај је приговор неоправдан.

Са гледишта чувања народног здравља, када ми већ нисмо Америка да можемо донети прохибициони закон, много је корисније сузбијати вештачки алкохол, вештачки шпиритус него ли алкохол од природног воћа. Сем тога, господо, још један важан специјалан разлог који нас нагони да на овом питању нарочито инсистирамо. Познато вам је да је од пре неколико година једна тешка зараза уништила већи део наших воћњака: две трећине наших воћњака уништено је од штитасте ваши. Она једна преостала трећина треба да послужи као подстрек нашем сељаку да на оном искрченом земљишту подигне нове воћњаке. А какав му ми потстрек дајемо, ако његова ракија има тако ниску цену? Њему се онда не рентира ни да ону преосталу једну

трећину брани од напада штитасте ваши, а још мање да подигне нов воћњак. Кад је пре неколико деценија филоксера уништила винограде, све земље, у којима је винова лоза гајена, донеле су биле читав низ законских мера и ослобођења и тако омогућиле да се винова лоза поново подигне. А кад су наши воћњаци пре неколико година већим делом упропашћени шта смо ми, господо, учинили да их поново подигнемо? Ми смо ударили трошарину на ракију да би и оно мало воћњака што је преостало, дотуцали.

Претседник др. Коста Кумануди: Молим вас, господине посланиче, да завршите.

Г. Љубиша Трифуновић: сад ћу завршити.

Шта да кажем, господо, о шверцу? У то питање нећу дубље да се упиштам. Довољно је само да вам поменем, да се шпиритус у Београду продаје по цени колика је сама трошарина, државна, бановинска и општинска. А где је онда зарада фабрика шпиритуса! Свакако у шверцу. То је, господо, онда, отворен, признат шверц.

Треба поменути још и ово. Воћњаци су, ма да засађени на најслабијем земљишту, већ оптерећени непосредном порезом, као да је то првокласно земљиште. Ударити још и трошарину то онда постаје један неправичан терет. Ми смо, господо, за житни режим дали до сада 300 милиона динара, до краја даћемо још 300 милиона. Тај трибут плаћају сви крајеви наше земље и ми смо пристали да тај трибут радо плаћамо, јер солидарност свих крајева наше отаџбине то захтева. Био је настао један моменат кад је изгледало да ће услед светске коњуктуре и совјетског демпинга житородни крајеви бити погођени тешко и катастрофално. У тако тешким приликама ми смо радо примили и пристали да поднесемо један део терета. Кад је штитаста ваш уништила велики део наших воћњака дужност

је свих осталих крајева, не да нам помогну, јер то ми не тражимо, него да нас ослободе од једног трибута више.

Господо, само две три речи да проговорим о једном важном питању. Већ у неколико махова и већ од пре дужег времена потрже се у Народној Скупштини *питање сељачких дугова* или раздужење сељака. Од како је то питање покренуто сељак је изгубио и оно мало кредита ште је имао. У овим тешким економским приликама, кад је сељаку потребно да се минималном сумом задужи за прехрану породице и своје стоке, он није у

стању нигде да добије ни пребијене паре. С тога би било потребно да после завршетка ове буџетске дискусије, кад буџет буде дефинитивно изгласан, да се то питање стави на дневни ред.

Са овим напоменама, господо, народни посланици, и са надом да ће се приликом дискусије предлога закона о измени државне трошарине наћи начина да се наши воћарски крајеви заштите од неправичне конкуренције шпиритуса, ја изјављујем да ћу гласати за предлог буџета. (Пљескање).

